

De taal van Helmond

Informatiepakket

(herfst 2025 overhandigd aan B&W, raadsleden, commissieleden, Europarlementariër, diversen)

- A. Over de Taal van Helmond**
- B. Leerplankje**
- C. De twaalf artikelen van de taal van Helmond (“Mijn Credo”)**
- D. Het Helmonds Dialect ten dode opgeschreven**
- E. De toekomst van ons dialect**
- F. Over de Website**
- G. Over Jos Leenen**
- H. Toekomst voor de website**

A. Over de Taal van Helmond

en een werkwijze om ons uitstervend stadsdialect
te verduurzamen voor de generaties na ons

De taal van Helmond sterft uit. Als binnen zeer afzienbare tijd geen moedertaalsprekers meer resten, dan laten wij als erflaters slechts geschreven materiaal na. De juiste uitspraak daarvan valt door niet-moedertaalsprekers niet te achterhalen. Daarmee is onze moedertaal ter ziele. Tenzij we nu actie ondernemen.

Houd dialect niet alleen in stand onder elkaar, maar draag het met trots uit. Klamp je niet teveel vast aan het vertrouwde. Durf los te laten om vast te kunnen houden wat je dierbaar is. Wees geen navelstaarder, maar richt je op de toekomst. Wees reëel. Ga over je eigen grenzen heen. Om ons dialect later niet verloren te laten gaan, moet je nu niet te behoudend zijn. Maak de overlevingskansen van de Taal van Helmond groter dan onze eigen overlevingskansen. Sla nieuwe wegen in.

De pijlers waar de werkwijze ter verduurzaming van de Taal van Helmond op steunt, zijn:

- Gedegen en verantwoord onderzoek naar de **klinkernuances** in talen en de taal van Helmond in het bijzonder, waaruit de uitzonderlijke positie blijkt waarin ons dialect zich regionaal, nationaal en internationaal bevindt (26 klinkers).
- De nieuwe **klankzuivere spelling**: ut Hèlemòns. Deze consequente spelling die geen spellingregels met uitzonderingen kent, is zo ontworpen dat ook niet-moedertaalsprekers zich hem vlot eigen kunnen maken.
- **Didactische hulpmiddelen**, waarbij Het Leerplankje (ut Lèèrplèñkske) het didactisch hulpmiddel bij uitstek is, omdat in beeld, woord en geluid (via de website) schrijfwijze en uitspraak daarop klankzuiver zijn vastgeklonken. Verder staan ten dienste: leerplankjes met woordgeslacht, lidwoorden, aanwijzende voornaamwoorden en hulpwoorden. Bovendien zijn oefenrijtjes met luistervoorbeelden beschikbaar.
- De **Website** www.defaaltvanhelmond.nl geeft uitbreiding, verdieping, onderbouwing en verantwoording. De website wordt voortdurend aangevuld.
- De taal van Helmond is een **volwaardige taal** die serieus genomen mag worden en zeker niet alleen maar dient voor carnavaleske, karikaturale podiumvertoningen. Van de werkelijke taal van Helmond getuigt het geschreven woord uit het verleden en de website in poëzie, proza en lied.
- **Waardering en erkenning** die voor onze bijzondere stadstaal wordt gezocht, juist buiten de moedertaalsprekers om (nationaal en internationaal) en **bewustwording** voor de Helmonders zelf. De bijzondere kenmerken die bij de Helmonders nauwelijks bekend zijn, verdienen veel meer aandacht.

Omdat het Helmonds dat verdient.

Umdè ut Hèlemòns dè verdynt.

B. Leerplankje (binnenzijde links)

Omdat het Helmonds dat verdient, is ons dialect nu alvast klankzuiver vastgelegd voor straks als de laatste Helmonder is uitgepraat.

Umdè ut Hèlemòns dè verdyynt, is òns dyjelèkt naw àlvàst klañkzôôjver vâstgëeleet vur straks às de lèèsten Hèlemònder is ôôjtgëprôt.

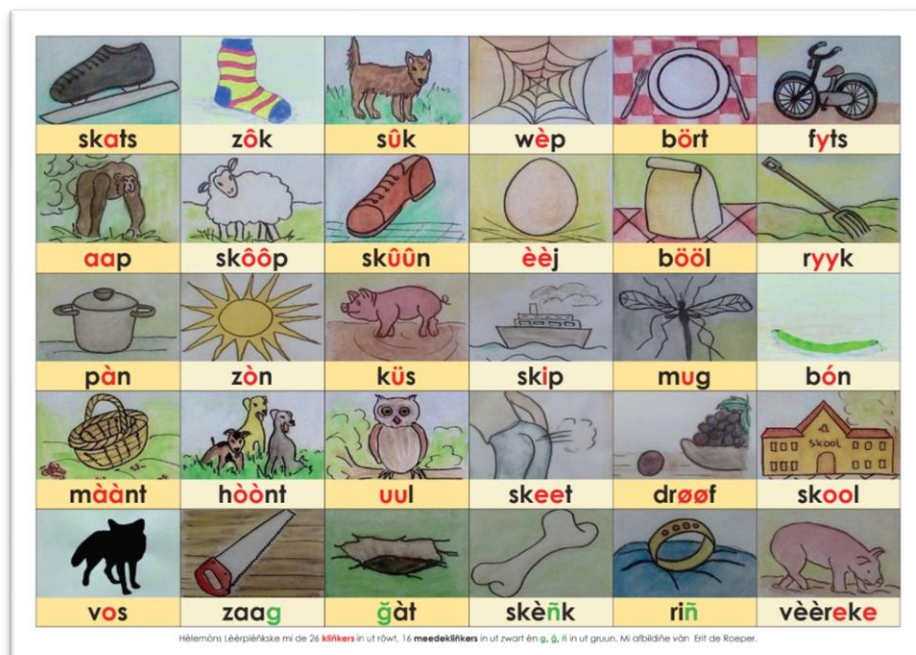
Het Helmonds Dialect ten dode opgeschreven.

d.w.z. Nu met de Hèlemònse Methode letter voor letter

voor later opgeschreven op dit leerplankje.

Naw mi de Hèlemònse Meetoode lèter vur lèter

vur later ópġeskrive óp di Lèèrplèñkske.

Ut Hèlemòns Lèèrplèñkske (ġin lèèrplèñkske)

- waarop het dialect van Helmond **letter voor letter** is vastgelegd **voor later** als er geen moedertaalsprekers meer zullen zijn.
- wat in een **klankzuivere spelling** elke Hèlemònse nuance weergeeft.
- waarvan het niet de bedoeling is om het nu al in te ruilen voor wat gangbaar en goed is, maar wat vooral gericht is op de toekomst om onze niet eerder opgetekende klinkerrijkdom voor goed te vrijwaren voor verlies.
- waarmee iedereen gemakkelijk Hèlemòns kan leren, omdat er nauwelijks spellingregels zijn en zeker geen uitzonderingen.

Às ġe ut lèèrplèñkske kèènt, kànde Hèlemòns lèèze èn skreeve èn prôôte.

- waarmee volledig wordt waargemaakt: Schrijf zoals je praat en praat zoals je schrijft.

Skreef zóàs ġe prôt èn prôt zóàs ġe skreeft.

- waarop niks aan het toeval is overgelaten, omdat elk woord op de juiste plek staat.
- waarvan op www.detaalvanhelmond.nl geluidsopnames beschikbaar zijn.

Leerplankje (binnenzijde rechts)

Hèlemòns Lèèrplèñkske:

duurzaam, didactisch, klankzuiver, consequent, onderbouwd.

- **Geen opvallende of mooie woorden**, maar wel negenentwintig uitgekende eenlettergrepige woorden plus één meerlettergrepige woord.
- Met twaalf **korte klinkers** op rij 1 en 3, die één op één gekoppeld zijn aan de
- twaalf **lange klinkers** op rij 2 en 4
- en twee **korte klinkers** op rij 5 zonder lange variant.
- Met alle zestien benodigde **medeklinkers** over alle rijen
- en drie speciale **medeklinkers** op rij 5 (**g** en **ġ** voor harde en zachte g en **ñ** voor ng).
- Elke klinker staat volledig op zich en kan **nooit** voor een andere klinker doorgaan.

hak/hakken Als in het Nederlands de 'a' in het meervoud 'a' moet blijven, dan verdubbelen we de daarachter komende medeklinker.

hak/hake Als in *ut Hèlemòns* de 'a' in het meervoud 'a' blijft, dan schrijven we gewoon 'a' en verandert er letterlijk verder niks.

zaak/zaken Als in het Nederlands de 'a' in het meervoud als 'aa' moet worden uitgesproken, dan wordt 'a' geschreven en zorgt één daarachter komende medeklinker ervoor dat we 'aa' zeggen. Wat erna komt, bepaalt dus wat je ervoor had moet zeggen.

zaak/zaake Als in *ut Hèlemòns* de 'a' in het meervoud als 'aa' moet worden uitgesproken, dan schrijven we 'aa' en wat erna komt heeft geen invloed op wat je ervoor zegt.

Pas op: de Nederlandse woorden: **water, later, vader** zijn wat betreft betekenis en schrijfwijze identiek aan *ut Hèlemòns*. Alleen in uitspraak is de Nederlandse 'a' lang en in *ut Hèlemòns* is de 'a' kort, want anders had er wel 'aa' gestaan (zoals in **kaater**). Het Nederlandse woord 'alle' kan niet zonder de dubbele medeklinker. In *ut Hèlemòns* is '**àle**' niet fout te lezen. De '**à**' is '**à**' èn *bly kònsekwènt in àle ġevàle z'n èèjġe. Ēfkes wène. Mar vur wy lyver 'àlle' wil skreeve mi un verdubeliñ, ók pryma. Dè in yder ġevàl ók ny fawt te lèèze. In ut Hèlemòns dūn we ut krèk wa j'anders. We kène zònder dubele meedekliñkers.*

- **Kort** uitgesproken klinkers worden met **één letter** weergegeven (rij 1 en 3) **skats, zôk** enz.
- **Lang** uitgesproken klinkers worden als **verdubbeling** genoteerd (rij 2 en 4) **aap, skôôp** enz.
- Geen twee verschillende letters voor één klank (oe, ie, eu) zoals seek (straathond) of fiets, maar **één letter voor één klank: sūk, fyts** (hooguit verdubbeling: **skûûn, ryyk**).
- In het Nederlands staat in het woord schenk de 'n' hoorbaar voor een ng-klank. In *ut Hèlemòns* staat de **ñ** van **skèñk** voor die ng-klank, dus ook in **riñ**: **één letter voor één klank**.
- **Geen tweeklanken** (au/ou, ei/ij, ui) maar twee opeenvolgende klanken (auto/**ô**wtoo).
- De twee letters voor één klank 'ch' in bv. licht krijgen **één letter voor één klank: ligt**.
- Een **hoorbare 't'** (mand) wordt als 't' geschreven (**màànt**) en een **hoorbare 'p'** (web) wordt als 'p' geschreven (**wèp**).
- Uit het Nederlandse alfabet worden de letters c, q, x **niet gebruikt**. (c wordt s of k, q wordt k + u, x wordt ks). De combinatie 'sch' wordt in *ut Hèlemòns* 'sg' waar het niet 'sk' wordt.

Werkwijze:

Hoe *ut Lèèrplèñkske* in te zetten om bv. luciferdoosjesmerkenverzameling te vertalen in *ut Hèlemòns* of het getal 3.007.517.838? Zie www.detaalvanhelmond.nl / Leerplankjes.

Eveneens voor uitbreiding met hulpwoorden, oefenrijtjes en geluidsopnames.

C. De twaalf artikelen van de taal van Helmond (“Mijn Credo”)

1. Voor later
2. Erfgoed
3. Uitstervende taal
4. Lees, maar niet wat er staat
5. Spelling voor de toekomst
6. Leerplankje en website
7. Alle letters van het Nederlands
8. Alle letters van het Brabants
9. Alle letters van het Helmonds nu
10. Alle letters van ut Hèlemòns later
11. Vooroordeel A, B en C
12. Feit of fictie: Hèlemòns heeft meer klinkers dan welke taal of dialect ook.

1. Voor Later

Ik ben niet van: Hellemonds dat houden we **onder ons**.

Maar ik ben voor: behoud het Hèlemòns, ook **zónder ons**.

Praten wil ik dialect zolang ik nog mag leven,

maar 'k schrijf het nou op mijn manier om 't door te kunnen geven.

"'t Zal onze tijd wel duren!" Slecht idee. Dat is te kort.

't Zou mooi zijn als het **later** ook nog goed gesproken wordt.

2. Erfgoed

Erfgoed is niet alleen het bewaren van het goede uit het **verleden**,

maar vooral het goede van het **heden**

overhevelen naar de **toekomst**.

Ons uitstervend dialect is erfgoed

en verdient een toekomst. **Nu**.

3. Uitstervende taal

Het gesproken Helmonds sterft uit.

Zelfs geschreven Helmonds houdt geen stand,

want men zal later niet meer weten hoe het correct uit te spreken.

Met woordenlijsten rest dan het karkas van vreemde woorden, voorzien van een juiste vertaling.

Vergelijk het maar met **hiërogliefen**.

We kunnen ze wel lezen, maar zullen nooit weten hoe ze ooit klonken.

4. Lees, maar niet wat er staat.

a. In de huidige spelling worden regelmatig dezelfde letters verschillend uitgesproken of verschillende letters juist hetzelfde. zelfs de moedertaalspreker heeft er al moeite mee. Een groot voordeel heeft hij/zij ten opzichte van de niet-moedertaalspreker. Door zich niet te veel aan te trekken van wat er werkelijk staat en globaal over de onvolkomenheden heen te lezen, wordt inwendig gehoord wat er bedoeld wordt. Daarmee voldoet praktisch elke variatie in schrijfwijze van het eigen dialect, althans voor de huidige moedertaalsprekerspreker. Daarmee is het **geheimtaal voor insiders**. Onder ons houden we het nog wel levend. De outsider heeft het nakijken.

b. Overdreven? Laat een niet-moedertaalspreker maar eens hardop voorlezen:

brouwd, broid, bloar, broaije, bòtter, Pòsse, nòddig, nòdderhand, noj, dornoo,

host, löds, lòts, hóghojs, boijum, boijte, stroat, Botterstraot, louwt, potlouwde.

(bron: Het Helmonds Woordenboek).

c. Maken we er een potje van?

In diverse recente Helmondse bronnen is een enigszins gedeelde schrijfwijze ver te zoeken.

Een kleine opsomming: Kâw werm zeurg 's avus deorum allemoal slao nor noar nêr nô noa ner mè rééj blééij kéént gedaapt gedopt oitgenödigd aigelijk bloaike geleiured gekêrd opgehouden zu ger wai hois goade veint drieij joargoange.

(uit diverse carnavalsbladen; tekstborden carnavalsoptocht; krantenstukjes)

5. Spelling voor de toekomst

Vanuit het volste respect voor de huidige spelling, die immers door de huidige sprekers volledig begrepen wordt, en zonder ook maar het geringste te veranderen aan de spreekwijze van ons dialect, is na grondig onderzoek naar de (mede)klinkers van onze Helmondse taal een op de toekomst gerichte klankzuivere spelling ontworpen, die te lezen, te schrijven en correct te spreken zal zijn voor de generaties na ons.

6. Schrijf zoals je spreekt en spreek zoals je schrijft

Om zich de klankzuivere spelling eigen te maken is een **standaardleerplankje** ontworpen.

De **website** is in het leven geroepen om verder de weg te wijzen naar uitbreidingsmogelijkheden met hulpwoorden en oefenrijtjes.

Verder geeft de website theoretische achtergronden en legt verantwoording af voor gemaakte keuzes.

Bovendien is er voorzien in geluidsopnamen.

Eindelijk wordt verwezenlijkt: **Skreef zóàs ġe sprèkt èn sprèèk zóàs ġe skreeft.**

7. Alle letters van het Nederlands

Hoezo kent ons alfabet **26** letters?

Inventarisatie van alle letters of lettercombinaties in de spelling van het **Standaardnederlands** levert **73** letters of lettercombinaties op met 147 uitspraakmogelijkheden. **9** letters hebben een diakritisch teken. (Voor uitwerking zie www.detaalvanhelmond.nl / Spelling Nederlands)

8. Alle letters van het Brabants:

57 letters of lettercombinaties

11 korte klinkers: a á e è é i o ò ö ó u

6 lange klinkers: aa ee èè éé oo uu

14 tweeklanken: aai ai aoi au eej èèj ééj ei iej oej ój ou ui ij

5 tweeletterklanken: ao eu èù ie oe

21 medeklinkers: b c ch d f g h j k l m n ng p r s sch t v w z

9 klinkers hebben een diakritisch teken: á è é èè éé èù ò ö ó

(bron: Brabants – Nederlands, Nederlands – Brabants; Handwoordenboek).

Dat de spelling van verschillende Brabantse dialecten weinig geüniformeerd is, blijkt uit bijgaande. Er komen alleen al **36** klinkers met een diakritisch teken voor: ä â aâ ãã à á àà áááá è èè é éé êê eê êê ë ëi ëù ië iè ö ò ó óó oô ôô òò oë òù ü ù û uû en oa/ao door elkaar gebruikt (bron: 'Hedde gij, zedde gij' met 79 Brabantse dialecten).

9. Alle letters van het Helmonds nu:

72 letters of lettercombinaties (regelmatig dezelfde letters verschillend uitgesproken of verschillende letters juist hetzelfde uitgesproken; zie 4b en 4c).

14 korte klinkers:	a à e è i o ò ö ó ô u ú ü
8 lange klinkers:	aa àà àààà ee èè oo òò uu
23 tweeklanken:	aaï aaij ai aij au èèij ei eij èij iej ièj ij oaij oej oi oj oij ooij ou òù uj uuj uuij (zonder auw aw aaw oew ouw)
6 tweeletterklanken:	ao eu èù ie oa oe
21 medeklinkers:	b c ch d f g h j k l m n ng p r s sch t v w z

16 klinkers hebben een diakritisch teken: à àà àààà è èè èù iè ò òò ö ó ô òù ú ü

(bron: Het Helmonds Woordenboek)

10. Alle letters van het Hèlemòns later: Tel uit je winst!

45 letters in totaal waarvan **19** medeklinkers en **26** rode klinkers (14 korte en 12 daaraan gekoppelde lange klinkers) en geen tweeklanken of tweeletterklanken. **15** klinkers hebben een diakritisch teken: à àà ó ôô ò òò û ûû ü è èè ö öö ø ø ó

Klankzuiver. De ene letter kan nooit doorgaan voor een andere. Letterlijk. Niets inwisselbaar. Geen spellingregels. Geen uitzonderingen. Er staat wat er staat.

11. Vooroordelen

a. "De nieuwe Helmondse spelling is te moeilijk met al die streepjes en zo."

Bovenstaande vergelijking met Nederlands, Brabants en het huidige geschreven Helmonds toont aan hoe het werkelijk zit. Wat nieuw is, is vreemd en lastig. Argwaan laat al gauw wenkbrauwen fronsen. Tip: Geef de nieuwe spelling dezelfde kans als we aan vreemde talen geven. Doe even of Hèlemòns een vreemde taal is. Daarin accepteren we zonder enig probleem de gekste schrijfwijzen als we maar door hebben om welke vreemde taal het gaat (I - Ich - je: We weten er raad mee, als we respectievelijk het Engels, Duits en Frans erin herkennen). Zo lezen we de oe in het Friese skûtsjesilen probleemloos. Maar: "Sûk? Met zo'n gek dakje? Nee, dat kan echt niet. Dat moet toch zeker seek zijn. Niet dan!"

b. "Die nieuwe spelling verandert de vertrouwde uitspraak van ons dialect."

"Wat de boer niet kent, dat vreet hij niet." Wie al weet hoe het smaakt voor geproefd te hebben, is al snel geneigd tot oordelen. Dat gaat zelfs zo ver dat sommigen op hun ziel getrapt worden, omdat hun dialect zou worden aangetast. Maar spelling is geen taal. Of je Hellemond zegt of Hellemont of Hèlemònt, je zegt **precies hetzelfde**, alleen schrijf je het anders.

c. "Helmonds is scherp en hard en uitgerekt."

Sinds de jaren '60 is het bon ton om op het podium in lied en voordracht een karikatuur te maken van ons dialect (zie website: Stukske 1 en 2; Meer/Diversen/Riekie an ut woort; Begrippen/6 Vooringenomen/6a en 6d).

Onder elkaar praten we heel anders. We zijn geen schreeuwleijkers of dom volk. We laten ons niet uitlachen of voor de gek houden. Maar wel laat onze zelfspot ons om onszelf lachen. We komen op voor ons dialect. We zijn trots op onze moedertaal. **Ġruts ziñ we.**

12. Feit of fictie: Hèlemòns heeft meer klinkers dan welke taal of dialect ook.

Als je mondiaal alle klinkers optelt, dan kom je aan honderden. Maar elke taal beperkt zich tot een klein aantal. Spaans doet het met 5 of 6. Nederlands (volgens Prof. Booij 1995) heeft er 13. Prof. Maddieson vond in 2013 in een onderzoek onder 564 talen één taal met 14 klinkers (Duits). Martijn Knapen beschreef voor ons dialect eveneens 14 klinkers (bachelorscriptie 2019). Ik vond alleen al 14 korte klinkers (a, à, è, e, i, ô, ò, û, ü, u, y en niet voorkomend in het Nederlands ö, ó, o). Met de niet direct voor de hand liggende verlenging van i, u en ó in ee, øø en oo komen we op 17. Aangevuld met de verlengingen aa, yy, uu, ûû, zitten we op 21. De niet-Nederlandse àà, èè, ôô, òò, öö brengen het totaal op **26**. Een klinker moet natuurlijk anders klinken, maar heeft pas echt bestaansrecht als betekenisonderscheid valt aan te tonen. Zie verder Begrippen / 7. Klinkers

D. Het Helmonds Dialect ten dode opgeschreven

Omdat het Helmonds dat verdient, is ons dialect nu alvast klankzuiver vastgelegd voor straks als de laatste Helmonder is uitgepraat.

Voor Later

Vanuit veel respect en sympathie voor alle huidige inspanningen, initiatieven en activiteiten m.b.t. ons bijzondere stadsdialect spreekt toch een wat eigengereide visie uit de website die Helmond sinds kort rijk is. Duidelijk mag zijn dat dat niet tegen wie dan ook gericht is uit verleden of heden. Integendeel. Ieder die nu in de praktijk het dialect spreekt, is hoeder van een bijzonder erfgoed: het Helmonds in zijn puurste vorm. Waar de website zich wel op richt, is op behoud voor de toekomst. Erfgoed betekent niet alleen terugkijken naar toen, maar vooral het goede verankeren voor later.

Als de nu nog moedertaal-sprekende Helmonders straks weggefallen zijn, wil Jos Leenen, hoofdelijk verantwoordelijk voor de inhoud van de website, ons bijzondere dialect verduurzaamd hebben. De rijkdom van het dialect van heden moet hoe dan ook worden vastgelegd. Nu kan het nog.

Meer klinkers dan je denkt

Jos heeft o.a. onderzoek gedaan naar de unieke Helmondse klinkerrijkdom en heeft deze in al zijn nuances weten te verankeren. Zoals het nu gesproken wordt, want daar gaat het natuurlijk om, zo zou het te allen tijde als een feniks uit de as moeten kunnen herrijzen. Als hulpmiddel wordt daartoe het Leerplankje ingezet. Dertig Standaardwoorden zijn daarop in niet mis te verstane klankzuivere schrijfwijze vastgelegd. Zijn kijk op een nieuwe spelling van *ut Hèlemòns* moet je vooral letterlijk zien, namelijk letter voor letter. Daardoor is het volgende niet langer een loze kreet: Schrijf zoals je praat en praat zoals je schrijft. Skreef zóàs ġe prôt èn prôt zóàs ġe skreeft. Jos ziet het als zijn missie om ons uitstervend dialect te vereeuwigen voor alle sprekers na ons. Leve ons dialect.

Motto

Klinkt dit allemaal wat zwaar? Er is ook een lichtere kant. Die komt naar voren in lezingen die Jos al jarenlang belangeloos verzorgt*. Door daarbij wetenswaardigheden over de Helmondse grammatica rond te strooien, door anekdotes, gedichten en liederen te laten horen, wordt de missie luchtig verpakt. Het volgende wordt tijdens de presentatie in praktijk gebracht:

**Als een Helmonder serieus wordt, dan valt er meestal wel wat te lachen.
Als hij flauwekul maakt, dan moet je hem heel serieus nemen.**

De taal van Helmond

Op 23 september is de website www.detaalvanhelmond gelanceerd die voor iedereen gratis toegankelijk is. De technische uitvoering is in handen van een webmaster die dit nog geheel belangeloos doet. De inhoudelijke opzet is volledig voor verantwoording van Jos Leenen. Het jaarlijks in stand houden van de site komt financieel tot nu toe ook letterlijk voor rekening van Jos. Donaties, klein of groot, incidenteel of voor een aantal jaren zouden hier een welkome verandering in kunnen brengen.

**voor clubs, verenigingen, stichtingen, organisaties, in de privésfeer, bedrijven, overheid (zoals in scholen, voor koren, in wijkhuizen, voor senioren, familiebijeenkomsten, bij jubilea, in bibliotheek, ouderenbond, heemkundekring, gilde, Rotary, Probusclubs, open monumentendag, ambtenaren).*

E. De toekomst van ons dialect

De sprekers raken op

Laten we bij het einde beginnen. Ons dialect sterft uit. UHD 2060. Voor wie zich rijk rekent, volgt een winstwaarschuwing: resultaten uit het verleden en heden bieden geen garantie voor de toekomst. Hoe levend ons dialect onder veel 60-plussers nu ook nog is, wij houden uiteindelijk zelf geen stand. Doodsimpel. Als we niets doen, dan nemen we onze stadstaal met ons mee het graf in en dan is het over en uit. Kunnen we het nog overdragen op onze kinderen? Die kans lijkt verkeken.

Opgeschreven

Ons dialect is toch later nog terug te lezen? Als we eerlijk zijn, daar weten alleen wij als moedertaalsprekers raad mee. Voor anderen is dat nu al abracadabra. Hoe moet dat straks als er geen Hellemonder meer over is om te laten horen hoe het hoort?

Klankzuiver

Is er dan helemaal geen redden meer aan voor wie na ons komen? Jazeker wel. We kunnen het nu vastleggen op zo'n manier dat het over 50 jaar nog begrepen kan worden. Daar is bijgaand **Hèlemòns Lèèrplèñkske** voor ontwikkeld. Daarop zijn alle 26 klinkernuances (rood) en 19 medeklinkers klankzuiver vastgeklonken voor later. Om het te allen tijde nog precies zo uit te kunnen spreken als het nu klinkt.

Lastig?

Doe maar even of Hèlemòns een vreemde taal is. Voor velen is dat ook zo. Dan accepteer je gemakkelijker **ü** van München in **küs** en **ö** van Köln in **bört**. De oe van zoek wordt **û** (skûtsjesilen) in **sûk**, eu wordt **øø** (Søren van PSV) in **drøøf**, ie wordt **y** (Yvonne) in **fyts**. Hèlemònt volstaat met één **l**, want de **è** van **wèp** spreekt voor zich en blijft consequent zichzelf. Voor wie er geen genoeg van kan krijgen geeft de website hulpwoorden, oefenrijtjes en geluidsopnames.

Onze stadstaal moet blijven

Belangrijkste boodschap. Blijf als Hellemonders onder elkaar dialect spreken. We verstaan elkaar. Blijf ook schrijven zoals je gewend bent. Wij begrijpen elkaar toch wel, hoe verschillend we ook schrijven. Blijf rustig bij het vertrouwde.

Waarom dan toch dat rare Hèlemòns? Omdat de huidige schrijfwijze alleen geschikt is voor de huidige moedertaalspreker. Hèlemòns daarentegen is toekomstgericht en toegankelijk voor iedereen. Vanzelfsprekend zonder iets aan de uitspraak te veranderen. **Lèève ut Hèlemòns.**

F. Over de Website www.detaalvanhelmond.nl

De website zal vergaande en langlopende invloed uitoefenen op het vastleggen en daarmee het kunnen voortbestaan van ons bijzondere dialect, aangezien de inhoud in hoge mate bijdraagt aan het vergroten van kennis en vaardigheden voor zowel de moedertaalsprekers als nieuwingezetenen van de stad Helmond, voor nu en in de toekomst.

Door de website in het leven te roepen en te houden, wordt de nalatenschap doorgegeven aan toekomstige generaties, omdat de inhoud zich juist richt op het nu vastleggen voor later, als de huidige sprekers er niet meer zijn om vóór te spreken hoe het hoort.

Ons uitstervend dialect is zonder overdrijving uniek in zijn soort omdat het een grotere klinkerrijkdom bezit dan de meeste dialecten en talen. De website toont dat aan. Door de website blijft ons dialect beschikbaar, leerbaar en te allen tijde oproepbaar voor Hellemonse moedertaalsprekers, andere inwoners van Helmond, dialectsprekenden in het algemeen en taalliefhebbers en taalkundigen.

De methode die hiervoor geëigend is en er speciaal voor ontwikkeld, berust op het op fonetische wijze vastleggen van alle 26 klinkers en 19 medeklinkers die ons stadsdialect rijk is. Elke letter staat daarbij op zich, is dus eenduidig en nooit te verhaspelen. Als didactisch hulpmiddel is gekozen voor 'Het Leerplankje' (*Ut Lèèrplèñkske*) met 30 uitgekiende basiswoorden waarmee elk ander Hellemons woord genoteerd kan worden. De uiterst consequente spelling, louter uitgaand van hoe het klinkt, laat daarmee spellingsproblemen tot het verleden behoren. Het leerplankje kennen is kunnen lezen en schrijven in het dialect. "Schrijf zoals je het zegt en zeg het zoals je het schrijft" is daarmee voor het eerst werkelijkheid geworden.

Zonder op enigerlei wijze afbreuk te willen doen aan de diversiteit waarmee in het verleden moedertaalsprekers het dialect schreven en nu nog steeds schrijven, wil de nieuwe methode een toevoeging zijn voor de toekomst, om ons dialect duurzaam te maken.

Juist voor later, als we de steun ontberen van authentieke sprekers, dient het onvervalst, niet verwaterd en in al zijn nuances te zijn vastgelegd. Erfgoed was van toen, is van nu, maar dient vooral toekomstbestendig te zijn.

Doelstelling van de website

Zoals de huidige dialectspreker beschikt over de gave om zelfs als het gebrekkig geschreven is, het direct om te zetten in zijn perfect gesproken moedertaal, zo mist de anders-sprekende nou net de nuance om dat wat niet het zijne is, goed te vertolken. Om uit deze impasse te raken is deze website in het leven geroepen. De Hellemonder van nu hoeven we niks wijs te maken. Die is gepokt en gemazeld. Het gaat om de ander die het Helmonds stadsdialect niet van huis uit heeft meegekregen. Met het klankzuiver vastleggen krijgt ieder ander voldoende handreikingen om zich ons dialect eigen te maken. De hele methodiek waarmee de website is doorspekt m.b.v. een leerplankje en uitwerkingen daarvan richt zich niet in eerste instantie op het nu, maar vooral op de toekomst als onze moedertaalsprekers op zijn. De toekomst begint vandaag. Daarom is onze moedertaal bij leven en welzijn al vastgelegd om te dienen voor straks. Om het ons zo dierbare Helmonds stadsdialect te allen tijde als een feniks uit de as te kunnen laten herrijzen is het vastgeklonken op een klankzuivere wijze om te dienen over onze eigen grenzen heen. Een website is een beproefd middel omdat het open staat voor iedereen, aanpasbaar is, audiovoorbeelden in zich heeft en vooral bestendig is. Om het Hellemons in leven te laten is deze website in het leven geroepen. De lancering op 23 september 2025 luidt een reis in van jaren tot ver in de toekomst. Leve het Hellemons.

Doelgroep

De website richt zich op alle Hellemonse moedertaalsprekers, alle Helmonders, dialectsprekers in het algemeen, taalgeïnteresseerden, taalliefhebbers en taalkundigen. De fonetische opzet is bewust overdraagbaar van opzet en wil zich daarmee richten op de toekomst, over onze eigen grenzen heen en een baken zijn en blijven voor wat ons dialect vermag.

De website:

- a. is in eerste instantie gericht op Helmond, omdat het de taal van Helmond beschrijft.
- b. stimuleert in hoge mate actieve erfgoedparticipatie,
- c. stimuleert niet alleen de vergroting van de kennis van het Helmonds erfgoed, maar draagt bij aan correct gesproken en consequent geschreven Hellemons dialect,
- d. maakt het zichtbaar op de website en bovendien hoorbaar en dus beleefbaar door de vele audio-opnamen,
- e. is inhoudelijk verantwoord en verifieerbaar en getoetst aan de gangbare grammatica van het Nederlands als wel aan verschillende dialecten. Het maatschappelijk belang en het belang voor Helmond is gelegen in het op fonetische wijze noteren waarbij behoud voor de toekomst verzekerd is. Als we het nu niet gauw vastleggen zal het voorgoed verdwijnen. Jos Leenen heeft zich door jaren studie en inspanning kennis en kunde eigen gemaakt, die nu en de komende jaren op de website hun beslag krijgen.
- f. draagt bij aan deskundigheidsbevordering en talentontwikkeling op het gebied van erfgoed, omdat ieder die zich geroepen voelt zich kan scholen d.m.v. het aangeboden op de website. Het gemak waarmee velen denken het niet zo nauw te hoeven nemen met dialecten in het algemeen en het Hellemons in het bijzonder is oorzaak van de verkwanseling van ons niet zo eenvoudige dialect. Als het Nederlands al nauw komt, dan toch zeker ons dialect, wat echt veel complexer is. De website getuigt hier herhaaldelijk van en maakt ons deskundigen.
- g. is kosteloos te raadplegen en men kan er publiekelijk gebruik van maken. De 'Stukskes' gerelateerd aan de website, die regelmatig in Weekblad de Loop zullen verschijnen (in 40.000-voud verspreid) worden meteen na publicatie opgenomen op de website.
- h. is klaar in zijn opzet. Veel is al vooruit geschreven, maar veel volgt nog. Aanpassingen en aanvullingen zullen de website steeds actueel houden.
- j. is uit eigen middelen opgezet en financieel voor 2025 geregeld. Juist omdat de website toekomstgericht is, zou deze niet meer mogen verdwijnen. Een toekomstgericht financieel beleid is noodzakelijk om de website duurzaam te maken.

G. Over Jos Leenen

Jos Leenen is sinds 1988 actief met het Hellemons dialect in nu 86 presentaties (eind 2025). Hij is docent Hèlemòns aan de Volksuniversiteit Helmond. Als dirigent van het gregoriaanse Sint Jozefkoor heeft hij specifieke expertise opgedaan in anders omgaan met stem en klank, uitspraak en articulatie (Methode Lichtenberg) en vanuit die achtergrond weet hij verbanden te leggen met het fonologisch en fonetisch benaderen van het Hellemons dialect. Met een 40-jarige carrière achter zich als onderwijzer durft hij zich zonder schroom didacticus te noemen. Verbanden van het proces van het aanvankelijk lezen aan 7-jarigen en het didactisch aanleren van het Hellemons dialect aan volwassenen liggen voor hem voor de hand. Ervaringen opgedaan als docent NT2 maakte hem bewust van hoe anderstaligen aankijken tegen ons onlogische spellingsysteem en bracht hem ertoe om dat voor het Hellemons anders aan te pakken. Naast zijn moedertaal-bemoeienissen heeft hij zich verdiept in het historisch erfgoed door lezingen over het Vesperale van Margriet van Cortenbach te geven (Helmonds handschrift uit 1536) waarvan door hem een facsimile-uitgave tot stand kwam. Hij maakte een studie en publicatie over wat nu Het Haagje heet en vroeger Die Haghe genoemd werd (het begin van onze stad rond het jaar 1000 in een afgepaalde nederzetting). Hij schreef het boek: Om het Vuur brandend te Houden, over de ontwikkeling van de St. Jozefparochie 1922-2022 afgezet tegen kerkelijke, landelijke en wereldse ontwikkelingen. Hij maakte en maakt een serieuze zelfstudie van grammatica, fonologie en fonetiek en dialecten in het algemeen en laat zich daarbij al jaren begeleiden door Helmonder Martijn Knapen (Bachelor's degree in Linguistics universiteit Leiden 2019: Het Helmonds, fonologie, morfologie en morfofonologie; Master's degree in Linguistic diversity en digital humanities universiteit van Helsinki 2021; Archaeolinguistic Research Group als doctoraal onderzoeker in Jena). Zijn sterkste troef: Hij is al heel zijn leven (geboren 1949) moedertaalspreker.

H. Toekomst voor de website

De website wordt vooralsnog uit eigen middelen in stand gehouden. Om met het toekomstgerichte Hèlemòns ook de website duurzaam te maken, zal financiële steun onontbeerlijk zijn.

Wie met een eenmalige gift of donatie of structurele bijdrage de website mede in stand wil houden, kan geld overmaken op

NL41 RABO 0167 0851 15 t.n.v. J.M. Leenen

(graag vermelden bij omschrijving: de taal van Helmond).

Lèève ut Hèlemòns, Lèève de wèpsajt.